



LATVIJAS PAŠVALDĪBU SAVIENĪBA

Mazā Pils iela 1, Rīga, LV-1050
Tālr. 67226536, fakss 67212241
e-pasts: lps@lps.lv
www.lps.lv

Nod.maks.kods: 40008020804
Nor.konts LV53UNLA0001001700906
AS "SEB banka"
kods UNLALV2X

Rīga

01.09.2020. Nr. 202007/SAN2455/NOS587

Uz TAP VSS-636

Tieslietu ministrijai

Par likumprojektu "Grozījumi Bāriņtiesu likumā"

Latvijas Pašvaldību savienība (LPS) ir izvērtējusi un nesaskaņo likumprojektu "Grozījumi Bāriņtiesu likumā" (VSS-636) (turpmāk - likumprojekts) un tā sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotāciju), jo ir šādi iebildumi:

1. LPS nevar piekrist, ka likumdevējs bāriņtiesām ir uzdevis veikt tām netipisku funkciju – sniegt palīdzību mantojuma lietu kārtošanā, gādāt par mantojuma apsardzību, izdarīt apliecinājumus (turpmāk visi – apliecinājumi vai notariālie apliecinājumi) un pildīt citus likumā norādītos uzdevumus. Vēsturiski, atskatoties bāriņtiesu vēsturē, bāriņtiesu funkcijas attiecībā uz apliecinājumu izdarīšanu pilsētās un laukos atšķīrās. Šīs atšķirības ir ievērotas, likumdevējam lemjot par bāriņtiesu funkcijām un uzdevumiem. Notariālā funkcija ir valsts ekskluzīvā kompetence, kas sadalīta starp zvērinātiem notāriem un bāriņtiesām. Apliecinājumu izdarīšanas iespēja bāriņtiesās nav bez pamata. Šāda likumdevēja izvēle pamatota ar to, lai iedzīvotājiem būtu pieejami notariālie apliecinājumi teritorijās, kur notārs nav pieejams, tādējādi padarot šo pakalpojumu pieejamu iedzīvotājiem, nevis "*vienkāršot pašvaldības iedzīvotājiem juridisko lietu kārtošanu*", kā tas ir norādīts anotācijas 2.lpp. Lai arī monopolu uz notariālo apliecinājumu veikšanu vēlas pārņemt, zvērināti notāri apliecinot, ka pakalpojums tiks nodrošināts, kā arī tiks sniegti atvieglojumi trūcīgām vai maznodrošinātām personām, tomēr anotācijas pielikumā piedāvātais notāru pārklājums nav optimāls, nemaz nerunājot par to, ka, piemēram, Gulbenes novadā zvērināts notārs ir pieejams tikai vienu dienu nedēļā, bet novadā uz 2019.gada 1.janvāri bija 20 079 iedzīvotāji. Tādējādi nav pārliecības par to, ka pakalpojums ir pieejams pietiekamā apjomā.

2. Bāriņtiesās sniegto notariālo apliecinājumu izmaksas ir zemākas, un tādējādi pieejami arī tai sabiedrības daļai, kura neatbilst trūcīgas vai maznodrošinātas personas statusam. Šajā gadījumā nerunājam par darījumiem ar nekustamajiem īpašumiem, bet cita veida apliecinājumiem, piemēram,

pilnvarām. Nenoliedzami arī bāriņtiesās izdarāmo apliecinājumu takse būtu jāpārskata. Iespējams, ka jautājums par bāriņtiesās veicamo apliecinājumu taksēm ir jāizņem no likuma regulējuma un jānodod pašvaldībām tiesības šīs takse noteikt saistošajos noteikumos, kas dotu iespēju pašvaldībām atbilstoši tās regulāri aktualizēt. Regulāri aktualizējot bāriņtiesu takse tiktu novērstas arī bažas, ka apliecinājumu izdarīšanu sedz visi nodokļu maksātāji.

3. Anotācijas 5.lpp. ir norādīts, ka *“saskaņā ar Labklājības ministrijas informatīvajā ziņojumā “Par bērnu tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidi” norādīto virkne pārkāpumu bāriņtiesu darbībā tiek konstatēti tā iemesla dēļ, ka darbiniekiem joprojām trūkst juridisku un praktisku zināšanu dažādu situāciju risināšanā un normatīvo aktu pemeļošanā³. Attiecīgi izdarāms pieņēmums, ka arī apliecinājumu izdarīšana bāriņtiesās, kas ir sekundāra bāriņtiesu funkcija, var tikt veikta nepietiekamā kvalitātē.”*. LPS iebilst šā citāta izmantošanai šā likumprojekta anotācijā, kā arī iebilstam izdarītajam pieņēmumam. Attiecībā uz bāriņtiesu darba kvalitāti ļoti būtiska loma ir regulārām apmācībām un metodiskajai vadībai, lai tiktu uzturēta kvalifikācija un uzlabots bāriņtiesu sniegums. Diemžēl metodiskā vadība nav bijusi pietiekama ne no Labklājības ministrijas, ne no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas. Savukārt attiecībā uz notariālo apliecinājumu jomu metodiskā vadība ir no Tieslietu ministrijas un šajā sadaļā bāriņtiesu sniegunā problēmas nav saskatītas. Tāpat formāla izglītības prasība kvalitātes problēmjautājumus neatrisinās. Ņemot vērā minēto, lūdzam precizēt anotāciju šajā sadaļā, kā arī pievienot konkrētu izvērtējumu tam, ka bāriņtiesu sniegums apliecinājumu jomā ir neapmierinošs un nekvalitatīvs.

4. Anotācijas 6.lpp. tiek dotas atsauces uz Krievijas impērijas (cara laika) notāru nolikumu, kā vēsturisku vērtību, savukārt šā paša laika izcelsmes likumi bāriņtiesu kontekstā tiek uzskatīti par novecojušiem un nevērtīgiem. Lūdzam precizēt anotācijā izmantotos citātus izteiksmes formas.

5. Anotācijas 6.lpp. norādīts, ka *“notariālās lietas saistītas ar risku, ka kļūdas gadījumā personai, kas vērsusies pie zvērināta notāra pēc palīdzības, var rasties materiāli zaudējumi, tāpēc pamatoti zvērinātu notāru darbībai ir iedibināts nodrošinājums. Šāds regulējums nav paredzēts bāriņtiesām.”*. LPS šim apgalvojumam nevar piekrist. Bāriņtiesas ir pašvaldības dibinātas iestādes. Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma mērķis ir nodrošināt privātpersonai Satversmē un Administratīvā procesa likumā noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par mantisko zaudējumu vai nemantisko kaitējumu, kas tai nodarīts ar valsts pārvaldes iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību. Šajā likumā lietotais termins “valsts pārvalde” aptver arī pašvaldības un to iestādes, tātad arī bāriņtiesu.

6. Tāpat anotācijas 7.lpp. tiek norādīts, ka *“iespējama kļūdas risks ir liels, jo bāriņtiesas priekšsēdētāja kandidātam nav izvirzīti zināšanu un izglītības cenzi, kādi ir zvērināta notāra amata pretendenta”*. Bāriņtiesu likuma 10. pants redakcijā no 2021.gada 1. janvāra nosaka, ka par bāriņtiesas priekšsēdētāju un bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieku var ievēlēt personu:

- 1) kura ir Latvijas Republikas pilsonis vai nepilsonis;
- 2) kura sasniegusi 30 gadu vecumu;
- 3) kura ieguvusi vismaz akadēmisko maģistra grādu vai profesionālo maģistra grādu un atbilstošu profesionālo kvalifikāciju vai citu Latvijas izglītības klasifikācijā noteiktajam Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūras 7.līmenim atbilstošu kvalifikāciju pedagoģijā, psiholoģijā, medicīnā, sociālajā darbā vai tiesību zinātnē un kurai ir ne mazāk kā piecu gadu darba stāžs attiecīgajā specialitātē;

- 4) kura prot valsts valodu augstākajā līmenī;

- 5) kurai ir nevainojama reputācija.

Savukārt par bāriņtiesas locekli var ievēlēt personu:

- 1) kura ir Latvijas Republikas pilsonis vai nepilsonis;

- 2) kura sasniegusi 30 gadu vecumu;

- 3) kura ieguvusi vismaz akadēmisko bakalaura grādu vai profesionālo bakalaura grādu un atbilstošu profesionālo kvalifikāciju vai citu Latvijas izglītības klasifikācijā noteiktajam Eiropas kvalifikācijas ietvarstruktūras 6.līmenim atbilstošu kvalifikāciju pedagoģijā, psiholoģijā, medicīnā, sociālajā darbā vai tiesību zinātnē un kurai ir ne mazāk kā triju gadu darba stāžs attiecīgajā specialitātē;

- 4) kura prot valsts valodu augstākajā līmenī;

- 5) kurai ir nevainojama reputācija.

Minētās prasības noteiktas ar 2017.gada likuma grozījumiem. Atliktais spēkā stāšanās laiks ir noteikts ar mērķi, lai bāriņtiesu locekļi un bāriņtiesu priekšsēdētāji varētu iegūt maģistra grādu. Tādējādi bažas par izglītības prasībām tiek novērstas, jo tās tiek pielīdzinātas izglītības prasībām zvērinātiem notāriem. Līdz ar to lūdzam precizēt anotāciju. Papildus tā kā tiek izteiktas bažas par bāriņtiesu darba kvalitāti, lūdzam anotācijā pievienot konkrētu izvērtējumu tam, ka bāriņtiesu sniegums apliecinājumu jomā ir neapmierinošs un nekvalitatīvs.

7. Anotācijas 8.lpp. tiek norādīts, ka *“notariālās palīdzības sniegšanai arvien vairāk nepieciešami dažādi tehnoloģiski risinājumi, kas visām pašvaldību bāriņtiesām nav pieejami un kurus katrai atsevišķi nav finansiāli iespējams nodrošināt, piemēram, ieviešot elektroniskus apliecinājumus, pilnvarojumu reģistrus un nodrošināt Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas (turpmāk – NILLTPFN) prasību izpildi. Bāriņtiesas veic līdzīgas darbības zvērinātiem notāriem, tomēr atšķirībā no zvērinātiem notāriem bāriņtiesas nav NILLTPFN likuma subjekti, tādējādi tām nav uzraudzības un kontroles institūcija, tās nav ieviesušas iekšējās kontroles sistēmas, neveic apmācības par šo jomu un neizpilda citas NILLTPFN likuma prasības. Attiecīgi bāriņtiesām, neesot NILLTPFN likuma subjektiem, ir iespēja apiet noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas mehānismus”*. NILLTPFN likuma 3.¹ pants nosaka, ka, lai novērstu ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un terorisma un proliferācijas finansēšanu saistītas darbības, arī šā likuma 3. pantā nenorādītām personām, kā

arī valsts institūcijām, atvasinātām publiskām personām un to institūcijām ir pienākums sniegt Finanšu izlūkošanas dienestam informāciju par katru aizdomīgu darījumu, kā arī to rīcībā esošo informāciju un dokumentus, kas nepieciešami Finanšu izlūkošanas dienestam tā pienākumu veikšanai atbilstoši šā likuma prasībām. Šajā pantā norādītajām personām tiek piemēroti likuma subjektiem paredzētie tiesiskās aizsardzības mehānismi. Turklāt NILLTPFN paredz, ka iespējams veikt vienkāršotu klienta izpēti (26.pants), kas ir nodrošināms arī bāriņtiesā. Atbilstoši Bāriņtiesas 61. panta pirmās daļas 1.punktam Bāriņtiesas savā administratīvajā teritorijā apliecina darījumu, ja to slēdz attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijā savu dzīvesvietu deklarējušie iedzīvotāji savstarpēji un ar citām personām un darījuma summa nepārsniedz 8537 *euro*, kas ir NILLTPFN 26.panta trešās daļas 5.punktā minēto summu ietvaros. Tādējādi, nodrošinot nepieciešamo metodisko vadību bāriņtiesas var turpināt apliecināt šādus darījumus.

Papildus nav pierādīts apgalvojums, ka bāriņtiesās nav iekšējo kontroles sistēmu. Jāatgādina, ka bāriņtiesas ir pašvaldības iestādes. Pašvaldībām atbilstoši normatīvajiem aktiem ir pienākums izstrādāt iekšējās kontroles sistēmas. Tātad arī bāriņtiesās ir jābūt iekšējās kontroles sistēmām.

8. Atsacīšanās no notariālo apliecinājumu veikšanas bāriņtiesā, tiek pamatota arī ar apgalvojumu anotācijas 10.lpp., norādot, ka iespēju saņemt bāriņtiesā notariālo palīdzību personas izmanto negodprātīgi, proti, uz šīs palīdzības saņemšanas brīdi deklarējot savu dzīvesvietu attiecīgās bāriņtiesas darbības teritorijā, lai atbilstu kritērijiem šādas palīdzības saņemšanai. LPS ieskatā šis apgalvojums liecina par to, ka bāriņtiesas sniegtais pakalpojums ir pietiekami kvalitatīvs, lai personas vēlētos deklarētos attiecīgajā administratīvajā teritorijā. Tāpat šis apgalvojums liecina, ka zvērināta notāra piedāvātais pakalpojums daļai iedzīvotāju nav pieejams.

9. Anotācijas 11. lpp. ir norādīts, ka “Valsts kontrole, kuras pamata uzdevums ir revīziju veikšana, vairākkārt ir vērsusi uzmanību, ka “funkcijas un atbildības nedrīkst dublēt, jo tāda situācija ir nelietderīga vai pat netaisnīga un sistēmu kropļojoša”⁵⁵”. Tā kā atsauces saitē nav iespējams atrast dokumentu, uz kuru atsauces Tieslietu ministrija, nevaram secināt par kādām institūcijām tieši minētais raksts. Tomēr bāriņtiesu un zvērinātu notāru notariālo apliecinājumu jomā dublēšanās nenotiek, jo saskaņā ar Bāriņtiesu likumu notariālie apliecinājumi tiek nodrošināti teritorijās, kur notāra nav.

10. Anotācijas 11.lpp. ir norādīts, ka “notariālā palīdzība pamatā ir saistīta ar personas saimnieciskajām (civiltiesiskajām) darbībām, kuru nozīme un prioritāte nav salīdzināma ar bērnu un citu mazaizsargāto personu cilvēktiesību aizsardzību.”. Minētajam apgalvojumam nevar pilnībā piekrist. Mantiskās tiesības (saimnieciskās/civiltiesiskās) ir cilvēktiesību sastāvdaļa un to aizsargā Satversmes 105.pants. Tā kā bāriņtiesas aizsargā bērnu un citu mazaizsargāto personu cilvēktiesības, tad tas nozīmē, ka tās aizsargā arī cilvēktiesībās ietilpstošās mantiskās tiesības. Ņemot vērā minēto, lūdzam precizēt likumprojektu atbilstoši minētajam.

11. Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta devītā daļa nosaka, ka valsts pārvaldi organizē, ievērojot subsidiaritātes principu. Subsidiaritātes princips paredz: ja uzdevums pēc sava apjoma un dabas nav tāds, ka tas jāizpilda plašākā teritorijā, un to neprasa efektivitātes un ekonomijas apsvērumi, tad tas jādeleģē vietējā līmeņa varai. Savukārt proporcionalitātes princips paredz, ka ir jāizsver iesaistītās intereses pret sasniedzamajiem mērķiem. Ņemot vērā minēto, lūdzam papildināt anotāciju ar proporcionalitātes un samērīguma izvērtējumu, proti, šāds izvērtējums nepieciešams, ja likumdevējs atsakās no kāda pakalpojuma nodrošināšanas, konkrētajā gadījumā no notariālo apliecinājumu veikšanas bāriņtiesā.

12. 2020.gadā Tieslietu ministrijas un LPS sarunās otrajā kārtā, kas norisinājās 2020.gada 17.jūnijā, tika runāts par to, ka tiks organizētas atsevišķas LPS un TM sarunas gan par notariālo funkciju pieejamību, gan notāru taksēm, gan Zemesgrāmatu nostiprinājumu lūgumiem (apliecinājumi Zemesgrāmatu nodaļās, Oficiālajā elektroniskajā adresē). Ņemot vērā minēto, aicinām organizēt tikšanos ar LPS par piedāvātajiem grozījumiem vēl pirms oficiālās starpinstitūciju saskaņošanas sanāksmes.

13. Ņemot vērā minētos iebildumus likumprojektā lūdzam svītrot 1., 2., 5., 6., 7. pantu, attiecīgi precizēt 8.pantu.

Priekšsēdis

(paraksts*)

Gints Kaminskis

Kristīne Kinča 26818781
kristine.kinca@lps.lv

*Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.